

הרב בן ציון יעקב הלוי ואזנר
 אב"ד רבד"ץ ובית הוראה שבט הלוי

מאנסי - בית שמש
 אוצר החכמה

איסור לבישת בגדים המכובסים מ"ח אב

והנה עד שלא נפרצה הלכה זו בדורינו, כך היה פשוט לכל מעיין ובר בי רב, דמדסתמו בעלי הש"ס ורבתינו הראשונים ובעלי השו"ע הלכה זו פעמיים, דהיינו הן לענין ימי המצרים - הן לענין אבל, וכתבו לאסור ללא שום חילוק, הרי פשוט דאסור ללבוש כל בגד מכובס שהוא, דהיינו, בין בגדי זיעה - בין שאר בגדים, בין איש - ובין אשה, אולם מאחר שהלכה זו נפרצה מאד בדורינו, אמרנו לא עת לחשות, ומן הראוי להראות עיקרי המראי מקומות בזה, המוכיחים כשמש בצהרים, שכן הוא מדינא דש"ס לאסור כל בגד שהוא, אף בגדי זיעה וכדו', ולא מכח חומרא או מנהג בעלמא.

לשון הרמב"ן והרשב"א

ובראש וראשון ראוי להעתיק לשון הרמב"ן על המשנה (תענית שם) ז"ל, וכבוס זה האמור בשבת של תשעה באב, לא לכבס עכשיו דוקא קודם, אלא אפילו "במכובסין קודם לכן, אסור ללבוש", ולא לבישה בלבד, אלא בין ללבוש, בין להציע, "בין באיש בין באשה", וכו' "הכל אסור", דהא בטלי קצרי דבי רב לגמרי, עכ"ל, וכעין זה הוא כתבו הר"ן, והריטב"א (שם) [בשם רבו הרמב"ן] וכעין זה כתב הרשב"א בחשו' (ח"א סי' קפ"ז) וכמצויין בב"י וב"ח (תקנ"א ס"ג), ז"ל, ותדע דהא בטלי קצירי דבי רב, דאלמא "הכל אסור" דאל"כ למה בטלי, עכ"ל, וכן דעת רבתי ז"ל, עכ"ל, וכן כתבו הטור והשו"ע (תקנ"א ס"ג) וכן המכובסין מקודם לכן אסור ללבושו. עכ"ל.

בעזה"י ג' מנ"א התשמ"ו פה מאנסי
 אוצר החכמה

אמר הכותב ראיתי לבאר דין איסור לבישת בגדים המכובסים, מ"ח אב ואילך, הכולל מעיקר הדין, גם בגדי זיעה הסמוכים לגוף, כי בבית ישראל ראינו שערוריה ופירצה נוראה וחמורה בדין זה, שרבים מקילים בהלכה זו ככמה ענינים, אף שהוא נוגד הדין המפורש בש"ס וכל הפוסקים, ומסורת ישראל ומנהג אבותינו, וביותר יש מקילים בזה לנשים וילדים, מחמת רגשי הלב, וראוי לבארו כדת, וה' יאיר עיני.

איסור לבישת בגדים המכובסין

שנינו במשנה (תענית כ"ו ע"א) שבת שחל ת"ב להיות בתוכה, אסורים מלספר ולכבס, ובגמ' (שם כ"ט ע"ב) עד כאן לא נחלקו רב נחמן, ורב ששת אלא אי שרי לכבס על מנת להניח, אבל ללבוש בגדים המכובסין, אף אלו שנתכבסו קודם ר"ח, אסור לכו"ע, והיינו אפילו לרב נחמן, דמיקל לכבס אלאחר כן, וכמו שכתב להדיא כן הרא"ש (שם) עיי"ש, וכן הלכה פסוקה בידינו, מאז ימות הש"ס עד היום הזה, וכמבואר בטור ושו"ע (תקנ"א ס"ג), אם לא לכבוד שבת ושאר מצוה גמורה, וכדלהלן.

והנה עיקרה של הלכה זו, חוזרת וגשנית לענין אבל, וכדאיתא בטושו"ע (יו"ד סי' שפ"ט) שהאבל אסור ללבוש שום בגד המכובס, לא מיבעיא תוך ז', אלא אפילו תוך שלשים, זולת לכבוד שבת.

[1234567 תמונה]

י"ד ע"א) עיי"ש, וא"כ בודאי שאותו חלוק היחידי שיש לו, מלא היה זיעה וטיגוף, וכן למדנו ממש"כ רש"י (תענית שם) בטעם היתר כיבוסו בחוה"מ, שהוא מפני "הכנימה", עיי"ש, כלומר, שכה גברה לכלוכו, עד שהוא קרוה להיות כינים רוחשין בו, ואעפ"כ אסרו בימי המצרים לכבסו, או ללבוש בגד אחר חילופו, וכן הלכה פסוקה בפי הרמב"ם ושאר כל הפוסקים, עד השו"ע, (שם ס"ג), מעתה ק"ו בשאר בגדים המזוהים קצת, וק"ו בן בנו של ק"ו בדורינו, שאין לך עני שבישראל, שאין לו מכל מין, כמה וכמה בגדים, [וגם היכולת בידו להכניס מראש, וכדלהלן], דפשיטא דאסור לכבסו, או ללבוש המכובסין.

[אסור החכמה]

אף לכבוד שבת, לא התירו אלא ברוחק

עוד מצאנו להדיא להוכיח כן, מדהוצרך הרמ"א (שם ס"א) להתיר חליפת הכתונת לכבוד שבת חזון, וכתבו האחרונים דההיתר הוא משום זיעה, והמ"ב (שם סק"ו) הוסיף להתיר גם חליפת הפוזמקאות "מטעם זיעה", והנה אין לך בגד של זיעה, ובעל ריה דע כהפוזמקאות, ואעפ"כ אילולי כבוד שבת אסרו להחליף, עאכ"כ בשאר בגדים, וכל זה פשוט ומבואר, וכאמור, וכן כתב הד"מ (סוסי תקנ"א), והב"ח (סוסי תקנ"ב) בשם המהרש"ל, להתיר חליפת בגדים הסמוכין לבשרו, רק לכבוד שבת, הא בשאר ימות החול לא עלתה על דעתם להתיר.

[אסור החכמה]

י"א דהתחתונים חמורים מעליונים

ולא עוד, אלא ראה זה פלא, דלדעת הרבה פוסקים, אסור להחליף לבנים אפילו לכבוד שבת, אף שהם סמוכים לגוף ומזיעים בהם, דלא התירו להחליף רק הכתונת העליונה, וכמש"כ ההגות אשר"י (פ"ב דתענית סי' ל"ח) והמרדכי (הל' ת"ב) ואגודה, והרוקח, ומהרי"ל (הל' ת"ב אות ז') וכן הובא בד"מ (ס"ק י"א) וברמ"א (שם ס"א) ובאחרונים, וכן כתב להדיא המהר"י ברונא (סי' י"ח) דרבו לא

הרי דפשיטא להו לרבותינו ז"ל, לאסור בזה כל סוגי הבגדים. דא"ת דבגדי נשים, או בגדי זיעה הסמוכים לגוף, או פוזמקאות [גרייטס], וכדו' מותרים בכיבוס, או לבישה, הדרא הרי דייקם הדרא לדוכתא, למה בטלו קצירי רבי רב, ובפרט שלאור שכיחות וריבוי בגדים הללו, תתעצם קושיא זו שבעתים, שהרי נמצא שעדיין נשארו יותר ממחצית סוגי בגדים, המותרים בכיבוס ולבישה, אלא על כרחך לא עלתה על דעתם שום חילול והיתר בשום בגד שהוא.

[1234567 תמונה]

לבישה חמור מכיבוס

ומה שחשבו רבים לחלק, דכיבוס חמור יותר מלבישה, טעות הוא, לא מיבעיא לדעת הרמב"ן והרא"ש והראשונים, דלהדיא אסור ללבוש אף המכובסין קודם ר"ח, הרי דכיבוס ולבישה שוים הם, אלא המדקדק ימצא ולבישה אף חמורה מכיבוס, דהרי בגדי פשתן שהתירו כיבוסן, אעפ"כ אסורים בלבישה, וכמש"כ כן להדיא המרדכי ריש הלכות (ריש הל' תשעה באב) אשר מזה הסכימו כל הפוסקים עד השו"ע (תקנ"א ס"ג) לאסור לבישתו, עיין ביאור הגר"א שם, וכן יש ללמוד ממה שהורו הב"ח וש"א להקל ליוצא לדרך לכבס הבגדים שצריך להם, [ויר"א רק ע"י עכ"ס] אבל מ"מ אסור ללבשן, וכן מצאנו ללמוד מדין אבל אחר שבעה תוך ל', דאף דמותר לכבסן ולגהצן, מ"מ אסור ללבשן.

אפילו אין לו אלא חלוק אחד אסור

והרוצה לראות עד היכן חומר הלכה זו מגעת, צא ולמד ממסקנת הש"ס (תענית שם) דאף מי שאין לו אלא חלוק אחד אסור לכבס או [לקנות אחר וללבוש], אף דבחוה"מ התירו לו בכה"ג לכבסו, ואתה הגע בעצמך, הלא אין לו אלא חלוק אחד, פירוש, פשוטו כמשמעו, שאותו אדם אין לו שום בגד אחר לכסות גופו, וכדמוכח מהחוס' (שם ובמו"ק

ללבוש ולהחליף אף אותן הבגדים "הסמוכים לגוף, אף שנתמלאו זיעה וטינוף" דוק ותשכח.

1234567 ת"ח

ומה שצינו המלקטים למה שכתב הגאון מהרי"ח זוננעפלד ז"ל כשור"ת שלמת חיים (סי' ש"ל - של"א) להקל כזה, חלילה לעשותו כחולק ומקיל על המפורש הש"ס והשו"ע וכל הפוס' לאסור, וכמה לא דקו בהעתקת דבריו, דכל מה שכתב שם אינו אלא לענין גרביים ומטפחת אף, וגם באלו הצריך לדחוק עצמו כמה שיוכל, עיי"ש, אבל בשאר בגדים מעולם לא התיר, פוק חזי ששם (סי' של"ד) לא התיר לכישת בגד מכובס אף משום נקיות, ואף משום בריאות לא התיר אלא במקום שהרופא מצריכו, עיי"ש, ואיך שלא יהיה פשטות דברי הש"ס וכל הפוסקים הג"ל והשו"ע נעלים ומכריעים יותר מכל.

בין הגויים

גם מה שנוטה הבצל החכמה (ח"ד סי' קל"ח) להקל בשעה"ד, במי שמתעסק ובא לבין העכו"ם, ללבוש כתונת מכובסת, ודימה אותו להתיר לבישת סנדל בת"ב בין הגויים, כמבואר (תקנ"ד סי"ז) ע"כ, אני לא ידעתי, וכי מפני שאנו מרמין נעשה מעשה, והכי לא ידעו חז"ל מכל זה, ואדרכא אם היה שום היתר זה, מה המתינו מלהשמיענו עד (סי' תקנ"ד) הנוגע רק לת"ב, ולא השמיענו כן בדין השכיח הרבה יותר לכל תשעת ימי המצרים, והוא מוקדם (בסי' תקנ"א) אלא על כרחק אין לך בו אלא חידושו, דלא הותר בן רק בנעילת הסנדל, משום דדרכן היה ללכת יחף, ויש בזה צער וביוש גדול, שלא כן במי שהולך בבגד שאינו מכובס, וז"פ וברור, מה עור שכל עיקר ההיתר אף בנעילת הסנדל בין הגויים, אינו ברור, וכמו שהשיג הב"י (שם) מאד על זה, ואף דקיי"ל להתיר, עכ"פ הכו דלא לסיף עלה.

התיר לו ללבוש לכבוד שבת, רק הסרבול והקוטא העליונים, אבל לא שאר בגדים שמתחתם, אף שסמוכים לגוף, אלא שאינם נראים, עיי"ש, ואה"נ דמנהגינו להקל בזה לכבוד שבת, אבל להתיר החלפתם בימות החול מאן דכר שמיה.

אוצר החכמה

1234567 ת"ח

לא התירו אלא כיבוס ולבישה של מצוה

ומלבד כל האמור יש להוכיח עוד כן, מדהצריכו להתיר כיבוס ולבישה של מצוה, וכגון לצורך לבישת ליבון, וכמבואר ברמ"א (תקנ"א סוס"ג) וא"ת דמעיקרא לא גזרו על שום בגד תחתון, מה הוצרכו כלל להתיר זה, ואין לדחות דהוצרכו להתיר כן משום חליפת הסדין שתחתיה וכדו', זה אינו דא"כ למה בת"ב אסרו הכל, היה להם להתיר ולהורות להדיא, שתחליף את הבגד התחתון, שהוא עיקר הקובע לענינה, ומאחר שהוא של זיעה, ממילא הוא מותר, אלא על כרחק האמת יורה דרכו, דמעיקר הדין כל בגד אסור, ולא הותרו אלו, אלא משום שלובשתם לצורך מצוה.

אף בגדי זיעה המלוכלין אסרו

ועיין טור (שם) לענין כלי פשתן, דאיתא להדיא בש"ס (תענית כ"ט ע"ב) דאסור ללבוש בימי המצרים, כתב וז"ל, וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ, וכו' לפי שהן קרובין לבשר ומתמלאין זיעה תמיד וכו' והא דשרי לגוהצן, וכו' "אבל אסור ללבוש" וכן כתב הב"ח וז"ל, פירוש דעת הרמב"ן שהגיהוץ אינו אלא כדי ללבן הבגד מזיעה, והטינוף שעלה בו כבר, ובגדי פשתן "מדרכן להתרבות בזיעה וטינוף, לפי שהן קרובין לבשר", עכ"ל, וכן כתב המאירי (תענית כ"ט ע"ב) וז"ל, כלי פשתן מותר לכבסן בחולו של מועד, וטעם הדבר שמתוך "שדבקים לבשר מזיעים תמיד, וצריכים כיבוס" עכ"ל, וע"ע ביאור הגר"א, (תקנ"א סעיף ג' ד"ה בין).

1234567 ת"ח

סוף דבר היוצא מדברי הפוסקים הללו, דפשיטא להו, דחז"ל אסרו בימי המצרים,

התמית בדברי המקילים

1234567 אה"ח

והנה יש שתלו עצמם להקל בזה, עפ"י מש"כ הלחמי תודה, והובא בפתחי תשובה (י"ד סי' שפ"ט ס"ק ב') דמתיר לאבל להחליף הבגדים, במקום שהחלוק מלוכלך, או משום ערוביאי, עיי"ש, וכמה תמוהין דברים הללו, ראשית הלא כאן אסרו להדיא להחליף בגדיו, אפילו אם אין לו אלא חלוק אחד, וכן הלכה פסוקה בטושו"ע (תקנ"א ס"ג) וכל הפוס', הרי להדיא דאף שאין לו אלא חלוק אחד המזוהם ומלא זיעה, עד כדי שהכנימה רוחשת עליו, [וכמו שהבאנו לעיל בשם רש"י] אעפ"כ אסרו, כ"ש כשלא הגיע לידי כך, איכרא ראיתי י"א דגם הלחמי תודה לא היקל אלא אחר שכבר לבשו אדם אחר, עיין שנת מנחת יצחק (חלק י' סי' מ"ד).
אוצר החכמה

ימי המצרים חמורים מאכל

זאת ועוד, דאף אם באבל הקילו בזה, מי יגלה עפר מעיני רבותינו ז"ל, ללמוד קולא זו אף לימי המצרים החמורים, ואף דהתוס' כתבו, דימי המצרים קילי מאבילות, וכן העתיק המג"א (תקנ"א ס"ק י"א) הגה כבד ידוע, שאין זה כלל, וכמו שכבר העירו הפוסקים, שלפעמים הוא להיפך, ועכ"פ לענין כיבוס, כבר הוכחנו לעיל די והותר, המוסכם והמורם מש"ס מפורש ומכל הפוסקים, שחמורים הם ימי המצרים, יותר מאכל, ופוק חזי עוד, שבימי המצרים אסרו לכבס אף בגדי הקטנים, שלא כן באבל, וכבר העיר ע"ז הר"מ (הח' תקנ"א ס"ק ה') להדיא, דברין זה חמור ימי המצרים מאכל, ע"כ.
1234567 אה"ח

הלכה בדברי המיקל באבל

ועוד לא דמו אהרדי, ובקל יש לחלק ביניהם, דשאני אבילות, דלרעת הרמב"ן בשם רש"י [וי"א שם, שכן הוא גם דעת הרמב"ם], והאבל מותר ללבוש בגד המכובס, אפילו תוך שבעה, ואחרים מקילים עכ"פ תוך

שלשים, וכמו שהאריכו בזה הטור והב"י (י"ד שם) ואף דאנן קי"ל לאסור בכל אלו, וכאמור, עכ"פ מידי ספיקא - ופלוגתא לא נפקא, ומאחר דקי"ל הלכה בדברי המיקל באבל, יש מקום לסמוך על הלחמי תודה שם, ובפרט באבילות דלי יום, שזמנה גמשיך ומן רב, שלא כן בנידון דידן, שמקורו במשנה וסוגיא מפורשת, ודעת כל הראשונים והקדמונים הושוו פה אחד, לאסור כל סוג כיבוס ולבישה שבצולם, לא קם ולא זע אף אחד מני אלף ורובה מהפוסקים הקדמונים וגדולי האחרונים להקל בזה, היעלה על הדעת שיקומו הדור האחרון לסתור דבריהם.

איסטנים

ובזה גם נסתר וגדלה מה שהרבה רוצים להתיר מטעם איסטנים, שהותר באבל, וכמה תשובות בדבר, ראשית מאן גבר לחדש ולדמות היתר במה שלא מצאנו פה לענין ימי המצרים, דכאמרו חמורים הם בדין כיבוס וכמה דברים יותר מאכל, ועוד דאף באבל עצמו כתבו הראשונים, שאין זה, אלא למי שהוא איסטנים ומצטער ממש, וכדאיתא בטור, (י"ד שפ"א) וכן הוא להדיא בשו"ע (שם ס"ג) ז"ל ולא כל מי שאומר, איסטנים אני מתירין לו, אלא דוקא שהוא ידוע שהוא איסטנים, ומתנהג בנקיות, ואם לא ירחץ, ייצטער הרבה - ויבוא לידי מיחוש עכ"ל, והרא"ש שם מחמיר יותר, דאיסטנים לא התירו, אלא דוקא כשמסתכן עי"ז, וכמש"כ הגר"א שם.

ובעובדא דרבן גמליאל רחץ לילה ראשונה שמתה אשתו, ואמר איסטנים אני (ברכות פ"ב מ"ז) הגיח התפארת ישראל כלל, ז"ל, וכן בכל דוכתא דאמרינן במקום צער לא גזור, היינו דוקא צער דלא שכית, כך ג"ל, וגם דוקא במקום שאמרו חכמים, וכן כתב רבינו ב"י (י"ד סי' קכ"ג) וכו' עכ"ל, כ"ש כאן בנידון

אוצר החכמה

חוב החזמנת בכל אדם, וכל בנר

ידון, שכאמור לא נשנה היתר דאיסטנים בימי המצרים כלל עיי"ש שהאריך עוד וסיים בזה"ל, וכן פשוט דכל דבר דרבנן, שגזרוהו להיות צער, כגון תענית, "אפילו אם מצטער בתעניתו, אסור לעבור עליו", אם לא בחולה או בהוחלש מאד, עכ"ל, וה"נ אחרי שכך גזרו חכמים על ימים אלו, להצטער בענין הלכיש, מאן רקיע ומאן ספין להורות היפך דברייהם.
ואוצר החכמה

וכן כתב הרב פעלים ז"ל (ח"ד סי' כ"ט) דחייב כל אדם להחליף בגדיו קודם ר"ת, ודוק שם כלשון השאלה והתשובה החמישית, - ותלמד, דלא שאני ליה, בין בגדים תחתונים - לעליונים, ובגדי זיעה, וכן בין איש לאשה, וכן שנה על דברים אלו בספרו בן איש חי (שנה א' דברים ו') וא"ש עפ"י היסוד הפשוט להרמב"ן (תענית שם) שדין זה נוהג בנשים כבאנשים, עיי"ש, וכן הוא האמת, דהשוו חכמים איש ואשה לכל דיני ימי המצרים, ולכן מי שעניו בראשו, יכינו הוא ואנשי ביתו בגדיהם מבעוד מועד, ויקויים בהם, יכין צדיק וילבש צדיק, וכן ראינו מעשה רב לאבותינו ורכותינו, שהכינו והחליפו כל בגדיהם, תחתונים כעליונים, וכן העיד בספר אורחות רבינו, על הגה"ק מהרי"י קנייבסקי, בעל הקהלת יעקב זצ"ל, שנהג להכין אפילו הגרביים שלו.

שיעור שחיית הבגדים בעת החילוף

אולם מה שהצריך הרב פעלים, ללבוש הבגדים למשך שעתיים ושלש, במחילה מיניה דמר, הפריז על המדה, וכנראה שלפום חורפיה, לא זכר שר אז דברי הרמ"א (יו"ד שם) דסגי אף בשעה אחת, ולמעשה גם הוא עצמו, בחיבורו בן איש חי (פ' דברים אות ו') כתב כן, עיי"ש, ואם כי אין להתעלם שהתוס' (מ"ק כ"ד ע"ב ד"ה, ברכת אכלים) החמירו להלביש הבגדים לאדם אחר "יום או - חצי יום", עכ"ל, אנו אין לנו אלא מה שהכריע הרמ"א בזה, דסגי אף בשעה אחת, וכמו שהראה מקורו בד"מ, שכך כתב הכלבו בשם הרכינו פרץ עיי"ש, ולא עוד אלא שהש"ך (שם ס"ק ד') הוסיף מדיליה ומפרש, דאף שעה אחת לאו דוקא, אלא סגי "בזמן מה", ומקובל בידינו דהיינו כחצי שעה, וה"נ בן.

איברא על אף החומר שהחמירו עלינו חכז"ל בתחילתו, הקילו עלינו למעשה, ודרכיה דרכי נועם, והיינו כהיתר המשופה שכתבו בזה לענין אבל, וכמובא בטור ורמ"א (יו"ד שם) דהיינו שכל שאדם אחר הקדים ללבשם, זמן מה [ושיעורו וזמנו יבואר אי"ה להלן], יכול האבל ללבשו אח"כ, עיי"ש, וא"כ ה"נ הלא האפשרות ביד כל אדם לעשות כתיקון הזה בקל, קודם כניסת ר"ח אב, ובפרט בזמנינו שנתברכנו בשפע וריבוי בגדים, היכולת ביד כל איש ואשה, להכין ולהחליף, אף חמש חליפות שמלות ויותר מבעוד מועד, וכן שאר בגדים.

חוב חזמנת הבגדים

וכל מעיין אמת ימצא, כמה תיקון זה מתחייב לענין ימי המצרים - בק"ו מאבל, דמה אבל, א) שאין איסורו ברור, וכנ"ל, ב) ואיסורו נמשך שלשים יום, ג) ואין האדם יודע עתו, [וממילא לא שיין כמעט שהאבל יכין מלבושו מבעוד מועד], ד) אף בהגיע ימי אבילותו, אין נוח לאדם, שאדם אחר ילבשם תחתיו, ועל אף כל אלו, אסרו עליו לכישת המכובסים, ימי המצרים שהברירה ביד כל אדם, להכין כל בגדיו, ובעצמו, פשיטא דחייב לעשות כן, וככלל הידוע בכל התורה, דעד שתאכלנו באיסור, תאכלנו בהיתר ?, ומי שזלזל ולא עשה כך, קונסין אותו, ולא נבטל גלל כן תקנת חכז"ל בידים.

אוצר החכמה

ההבדל בין בנר לבנר

אוצר החכמה ¹²³⁴⁵⁶⁷שוב דייקנו ומצאנו במהר"י ברונא (סוס"י

י"ח) שתלה ההיתר בבגד המשומש, משום שכבר קבל זיעה, עיי"ש, אשר לפי"ז י"ל דמה שכתבו התוס' הנ"ל, דהמנהג ללובשו יום או חצי יום, וכן שאר מחמירים שכתבו ללובשו כמה שעות, הם מיירו בבגדים העליונים, אותם שאין מקבלים זיעה, ובבגדים אלו פשיטא דכחצי שעה ושעה הליכה, אין ניכר בהם שום השתנות, לאפוקי בגדים הסמוכים לגוף.

אח"כ ¹²³⁴⁵⁶⁷

השלכת הבגדים על הקרקע

אוצר החכמה ¹²³⁴⁵⁶⁷אולם מה שהעתיקו אחרים בשם הלחם הפנים, להקל אף השלכת הבגדים על הקרקע, אין ספק שכונת הגאון ז"ל, לא היתה להניחם הנחה בעלמא, ע"ג הקרקע, וכ"ש ע"ג קרקע מרוצף ונקי, אלא במקום שהבגדים יתלכלכו ע"י כן, וכמו שדקדק וכתב, "לקרקע עולם", [ולא לריצפת הבית], או כונתו עכ"פ במקום שדורסים עליהם, ודלא כאלו שמאנים את עצמם, ומשליכים אותו במקום נקי, ושטיח החדר, ופשוט דאין לך איכוחא ואיטלולא מדברי חכמים גדולה מזו, וחלילה לעשות כן.

עוד עצה להקל בדין זה

עוד האיר ה' עינינו, ותקננו בעצה טובה מלפניו, למצוא עוד מבוא להקל כזה, והיינו אף למי ששכח להכין קודם ר"ח, והוא שיניח בגדיו המכובסין במיטתו בעת שינתו, כאשר מצאנו ללמוד להקל כן מדברי הזהו"ק (ריש פ' בשלח) בעובדא דאלישע, ששונמית אמרה לבעלה, הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא, ומקשה הזהר במאי ידעה, ולא ניחא ליה בתירוץ הבבלי (ברכות י' ע"ב) עיי"ש, דהרבה הם האנשים שאין נכשלים בזה, אלא מתרץ הזהר, וז"ל, דשושפיא דחוורא זריקת ליה בערסיה וכו', ובה ידעה, דאורחא דעלמא כיוון דקאים בר נש מערסיה, סליק שושיפא ריחא דמגורלא, והאי בשעתא דסלקת ההוא

שושיפא מערסיה, הוה סליק ריחין כריחין דגנתא דעדן, עכ"ל.

זרי למדנו משם, שמדרך העולם שהשינה גורמת לגיוול כלי המטה, א"כ פשיטא דה"ה הבגדים שיהיו שם, ואפילו רק יהיו באותה מטה, וחלק עליהם הלילה בין המצעות, יקבלו גיוול מסויים, כ"ש כשישכב עליהם, ומנמרים ^{אוצר החכמה} אח"כ בלבישה, והריוח הגדול שבתיקון זה, א) שיכול כל אדם לעשותו אף אחר ר"ח, וכגון ששכח או נאנס ולא החליף מראש, או לא היה לו די בגדים, ב) וכן יצא בזה גם די שיטת התוס' והריב"ש וש"פ, ואף המהר"י ברונא הנ"ל, המצריכים שילבשם אחר, יום או חצי יום, או יזיעו קצת.

מה בין דורות ראשונים לדורות האחרונים

והנה טרם אכלה לדבר, ראוי להתבונן מעט, מה בין דורות הראשונים לאחרונים, הנה ימי הקיץ שעברו על רבותינו גדולי הראשונים והקדמונים, אף אלו שדרו באירופה בודאי גם להם היו ימים אלו ימי צער, שהרי ימי בין המצרים חלים לעולם בעיצומם של ימות הקיץ, וכ"ש על אלו שדרו בבבל וכדו', וכן הב"י ודעימיה שדרו בצפת וירושלים ושאר עירות שבארה"ק, שהחום מכה ושולט באותן ימים בכל חוקף, ומבלי יכולת להנצל ולמלט, כאשר למדנו מעובדא דר' ישמעאל בר' יוסי (ב"מ פ"ו.) ובפרט לעובדי דרכים, וכתוס' (ע"ז ג' ע"ב) בשם הירושלמי, בעובדא דאנטונינוס, שאף שהוא היה מלך גדול, וכל טוב וניחותא ניתן בידו, הוצרך לתפילתו ולברכתו של רבינו הקדוש, שינצל מן השרב, ואמר "דא ברכתא", דכתיב, אין גסתר מחמתו, עיי"ש, הרי דסבלו הרבה מהחום, ובפרט לרוב הציבור שהיתה עבודתם כשדות.

שלא כן אנו, שלא די שרוב הזמן אנו נמצאים בבתי מחסה, אלא כל בתינו ובתי כנסיות ומדרשות שלנו כולם יצלו לרווחה, מקוררים ומצוננים הם כדת, ולא עוד אלא אף

החומר

להאריך בכל זה, אילולי שחדשים מקרוב באו, והנהיגו לעצמם בחדשות, לא שערום אבותינו, להחליף בגדיהם הסמוכים לגוף, או אפילו הכתונת, מטעם זיעה, וכבוד הבריות, ועושים בהלכה זו, ככל העולה על רוחם, [מכח רגשי הלב, וכנהוג היום בעוה"ר בכמה הלכות], אבל כמה חמור הדבר להורות קולא, כמה שמפורש בש"ס וכל הפוסקים לאסור, ולא נמצא אף רמז להקל באלו, [כונתי כפוסקים הקדמונים, או אחרונים המפורסמים], ואפילו אם מצאו כן באיזה אחרון, או שניים, מה ערך ומקום לדבריהם בביהמ"ד, כשדעתם דעת יחיד והם מנוגדים לסתימת המשנה והש"ס, ועמם האריות שבחבורה גדולי הראשונים הג"ל, ופשטות הטור וכל בעלי השו"ע, שהסכימו פה אחד להדיא לאסור הכל, וכל כי האי, אנו על מי, ועל מה נסמוך, לעשות דברי כל אלו פלסתר ח"ו, אלא זאת התורה לא תהא מחולפת לסור מדבריהם אף כמלא נימא, וחייב כל רב ומורה, לגלות לציבור ישראל קדושים ההלכה הצרופה והאמתית בזה, ולמזהיר ולזנהר שלומים תן כמי נהר, ליכות ולראות בנחמת ציון וירושלים, ושמחת עולם על ראשם.

בעברינו ממקום למקום, בכל מקום אשר תדרוך כף רגלינו, אף כי ניסע ונלך, נתברכנו במזגנו, ומצנני רוח, עד שאף ימי החום והשורק הגדולים, כמעט ואין גרגשים, וזולת כחולכי דרכים ממש, לקיים מה שנאמר - "אין נסתר מחמתו", מעתה אם הם בזמניהם, שהחום והזיעה היתה מנת חלקם יומם ולילה לא ישבותו, ואעפ"כ אסרו וגזרו על חילוף הבגדים, ולא חששו לא לצער הגוף, ולא לכבוד הבריות, אלא אדרכא קיימו וקיבלו היהודים עליהם ועל זרעם, לעמוד בתקנה זו ובצער הלזה, כדי שימים אלו יהיו נזכרים ונעשים לעורר בהן האבל וזכר לחורבן ירושלים והמקדש, לקיים מה שאמרו (תענית ל' ע"ב) כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה, אנן שכל טוב וניחותא בידינו, וכמעט שאין אנו מויעים, היעלה על הדעת לפרוק מעלינו ולהשתמט אף מאותו עול וצער מעט, שעדיין נשאר בידינו, אתמהא.

וזאת התורה לא תהא מחולפת

סוף דבר בהא סליקנא, אחרי שבש"ס ושו"ע מפורש הדבר לאסור, לא היינו צריכים

פנים בפנים

השומר לך פן תשכח וגו' אשר ראו עיניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, כל אחד צריך לאחוז עצמו ביום זה שנותן בו התורה והמצות, שפעולתו היתה לכל הדורות, כתיב פנים בפנים דיבר ה' עמכם וגו', ובג' רגלים כתיב יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך, והרי כתיב כי לא יראני האדם וחי ואיך יכלו לראות פני ה', אלא שהיה צריך להיות לכל אחד מישראל מסירות נפש והתפשטות הגשמיות כשעלה לרגל, ועל ידי זה זכה לראות ואחר כך נשאר אצל רשימה מזה, כמו שכתוב ולא יראו פני ריקם היינו שנשאר רשימה מזה, כמו כן בתפילה גם כן צריכה להיות בכלות הנפש, ועל ידי זה נשאר רשימה, כמו שאנו מבקשים אל תשיבנו ריקם מלפניך, הראיה הראשונה של פנים בפנים היתה בשבועות, וזה שכתוב וביום הבכורים וגו' מנחה חדשה לה' היינו הראיה הראשונה, ונשאר מזה רשימה לכל הרגלים.

(אמרי אמת תרס"ה)